

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

281.8
825

GAZDÁLKODÁS

MEZŐGAZDASÁGI ÜZEMSZERVEZÉSI
ÉS AGRÁRKÖZGAZDASÁGI FOLYÓIRAT

U. S. DEPT. OF AGRICULTURE
NATIONAL AGRICULTURAL LIBRARY

DEC 3 - 1968

CURRENT SERIAL RECORDS

TARTALOMBÓL

ÉLIÁS ANDRÁS:

A mezőgazdaság és az élelmiszeripar külkereskedelmi forgalmának néhány tanulsága

BOGDÁN FERENC:

A burgonyatermelés alakulása és fejlesztésének problémái

HORVÁTH PÁL:

A Dél-Békés Megyei Termelőszövetkezetek Területi Szövetsége féléves munkájáról

KEREKES GYÖRGY:

Néhány gondolat takarmánygazdálkodásunkról

XII. Évfolyam
1968.

9

szám

GAZDÁLKODÁS

TARTALOM

<i>Éliás András</i> : A mezőgazdaság és az élelmiszeripar külkereskedelmi forgalmának néhány tanulsága	1
<i>Bogdán Ferenc</i> : A burgonyatermelés alakulása és fejlesztésének problémái	13
<i>Tildi István—Tóth Béla</i> : A hízómarha-takarmányozás irányai	27
<i>Kacsó András</i> : A kukorica növényvédelmének elemzése	39

TERMELŐSZÖVETKEZETEINKRŐL

<i>Horváth Pál</i> : A Dél-Békés Megyei Termelőszövetkezetek Területi Szövetsége féléves munkájáról	45
<i>Varga Ernő</i> : Az alsópáhoki Petőfi Termelőszövetkezet	53

SZEMLE

Néhány gondolat takarmánygazdálkodásunkról (<i>Kerekes Gy.</i>)	57
---	----

SZAKIRODALOM

<i>Dr. Farkas Vilmos</i> : A lineáris programozás matematikai alapjai (<i>Megyeri F.</i>)	62
---	----

ESZÁMSZERZŐI:

Bogdán Ferenc, főelőadó, Országos Anyag- és Árhivatal (Budapest). — *Éliás András dr.*, a közgazdasági tudományok kandidátusa, osztályvezető, Külkereskedelmi Minisztérium (Bp.). — *Horváth Pál*, a Dél-Békés Megyei Termelőszövetkezetek Területi Szövetségének titkára (Orosháza). — *Kacsó András dr.*, a mezőgazdasági tudományok kandidátusa, tudományos főmunkatárs, Növényvédelmi Kutató Intézet (Bp.). — *Kerekes György dr.*, főelőadó, Mezőgazdasági és Élelmiszerügyi Minisztérium (Bp.). — *Megyeri Ferenc*, aspiráns; *Tildi István*, tudományos főmunkatárs; *Tóth Béla*, tudományos munkatárs, Agrárgazdasági Kutató Intézet (Bp.). — *Varga Ernő*, a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsának munkatársa (Bp.).

mi
... 1
bb-
... 13
... 27
... 39

A MEZŐGAZDASÁG ÉS AZ ÉLELMISZERIPAR KÜLKERESKEDELMI FORGALMÁNAK Néhány Tanulása

ÉLIÁS ANDRÁS dr.

zö-
... 45
... 53

... 57

jai
... 62

A mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek külkereskedelmi forgalmának elemzése a mezőgazdasági termelés fejlesztésére vonatkozó következtetések levonása céljából még akkor is hasznos, ha aláhúzzuk, hogy a magyar mezőgazdasági termelés fejlesztésének alapvető kérdéseit csak a belföldi termelés és fogyasztás, valamint a külföldi piaccal való kölcsönhatások komoly, összefüggő mérlegelése alapján lehet eldönteni. A mezőgazdasági és élelmiszeripari termékeknek ugyanis 15–20%-a kerül exportra. Természetesen egyes ágazatok esetében nagyon nagyok az export-részarány különbségei. Különösen így van ez az egyes élelmiszeripari ágazatok esetében. Míg a baromfiipar termelési értékének 70%-a került 1967-ben exportra, a konzerviparának 63%-a, a hűtőiparának 57%-a, a húsiparának viszont alig több mint 19, a tejiparának 18,5 és a cukoriparának nem sokkal több mint 5%-a.

A MEZŐGAZDASÁGI FŐÁGAZAT (BELLÉRTVE AZ ÉLELMISZERIPART IS) KÜLKERESKEDELMI JELENTŐSÉGE

ndrás dr.,
Miniszté-
Területi
tudomá-
zet (Bp.)
um (Bp.)
Éla, tudó-
ő, a Ter

Mint ismeretes, a felszabadulás után iparfejlesztési célkitűzéseink következetes megvalósítása alapján ipari termelésünk gyors ütemben növekedett. A legutóbbi években — magasabb termelési szinten — az ipar fejlődési üteme csökkent ugyan, de növekedési rátája most is 6–7% körül van, így többszöröse a mezőgazdaság termelésének. Ezen ütemkülönbség következtében a mezőgazdaság évről évre csökkenő arányban részesül a népgazdaság bruttó termeléséből, illetve a nemzetijövedelem-termelésből. Népgazdaságunk kialakult szerkezete mellett természetesen ez a részesedés nem lebecsülendő, hiszen nagyobb, mint a fejlett tőkésországokban vagy néhány szocialista országban.

Külkereskedelmi forgalmunk általában a népgazdasági termelés ütemének és szerkezetének megfelelően alakul, s gyors ütemben emelkedik. Összes exportunk például csak 1960–1966 között több mint 85%-kal nőtt. A mezőgazdasági főágazat exportja is állandóan növekszik. Hazánk mező-

gazdasági és élelmiszeripari exportja az 1955—1965-ös időszakban átlagosan évi 7%-kal, 1960—1965 között pedig évi 12%-kal növekedett. Az utóbbi 7 évben a növekedési ütem megelőzte az összes export növekedési ütemét.

Mezőgazdasági exportunk 1959-hez viszonyítva 1967-re 202,8%-ra, ezen belül a szocialista országokba irányuló export 204,6%-ra, a tőkés pedig 200,8%-ra emelkedett.

A mezőgazdasági termelés alakulásának és a belföldi élelmiszerfogyasztás emelkedésének kölcsönhatásaképpen a főágazat 1960. évi árbázison számított exportja 1960-ig nem érte el az 1938. évi szintet. A második ötéves terv időszakában az export szintje egyre jobban túlhaladta az 1934—38. évek átlagát, így 1963-ban 33%-kal, 1965-ben 53,7%-kal, 1966-ban 68,2%-kal, 1967-ben pedig 81,6%-kal. Ezen belül a mezőgazdaság tőkésexportszintje 1965-ben 58%-kal, a szocialistáé 79%-kal volt nagyobb, mint 1960-ban.

A mezőgazdasági export állandó emelkedése ellenére a főágazat részesedése összes kivitelünkben csökken. Míg a felszabadulás előtti években 60%-ot tett ki, 1959-ben már csak 25%-ot. A mezőgazdasági termelés szempontjából kedvezőtlen 1962. évben a mezőgazdaság összes kivitelünkéből 20,4%-kal, míg 1967-ben 23%-kal részesedett.

A mezőgazdasági export az elmúlt években közel azonos nagyságú volt a két főviszonylatban. Az összes export forgalmában elfoglalt arányát tekintve azonban nem ez a helyzet. A szocialista kivitelben az 1961—1967-es időszakban — növekvő arány mellett is — 14,3—17,2% között váltakozott részesedése, míg a fejlett tőkésországok viszonylatában — csökkenő tendencia ellenére is — 45,5—52%-os volt az aránya.

A mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek 70—80%-áért a tőkés piacon az 1963—1966-os években konvertibilis devizát kaptunk, s 1966-ban a népgazdaság konvertibilis devizabevételének 46,5%-a származott a főágazatból. Ha ehhez hozzávesszük, hogy a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékeknél általában nem szokásos a hitelezés, érthető, hogy milyen szerep jutott ezen ágazatnak az ország tőkés fizetésimérleg-gondjainak enyhítésében.

Még szembetűnőbb a főágazat exportjának szerepe néhány tőkésországgal folytatott kereskedelmünkben. Az NSZK-ba irányuló teljes magyar exportnak 1965-ben 63,2%-át, 1967-ben 53,4%-át, az Angliába irányulóénak 32,3%-át, az olaszországiénak 67, illetve 77,4%-át, a franciaországiénak 74,2, illetve 61,8%-át, az ausztriaiénak 1965-ben 37, a svájciénak pedig 53,6%-át adta az ágazat.

A fejlődő országokba irányuló mezőgazdasági és élelmiszeripari exportrészaránya ugyan növekvő, de még jelentéktelen. 1966-ban például 1,2%-os volt.

Mezőgazdasági termelésünk növekedési üteme az elmúlt években 1—2% között alakult, elég nagy évenkénti ingadozásokkal. Ugyanakkor a népgazdasági tervek (különösen a második ötéves terv) magasabb termelésemelkedéssel számoltak, s ennek alapján alakítottuk ki külkereskedelmi elképzeléseinket is. Ily módon az említett exportnövekedés az egy főre jutó fogyasztás emelkedése mellett általában az import növelésével volt megvalósítható.

Egyes években azonban az export-előírányzatok teljesítése így is feszültebb ellátási helyzetet eredményezett, például zöldség-, gyümölcsfélékben vagy akár húsban is.

Mindezek eredményeképpen 1967-re a főágazat importja 1959-hez képest közel 290%-kal növekedett. Ezen belül a szocialista import 1,7-szeresére, a tőkés majdnem 5,8-szeresére emelkedett. Annak ellenére, hogy ezek a viszonyszámok csak a tendencia érzékeltetésére alkalmasak, mutatják azt a kedvezőtlen változást, amely az importalakulás tendenciájában jelentkezett. Fizetési mérlegünket a tőkésimport gyors növekedése kedvezőtlenül érintette. Különösen jelentősen nőtt a tőkésimport 1962-ben és 1963-ban; 1966-ban és 1967-ben a tőkésimport gyakorlatilag az 1963-as viszonylag magas szinten stabilizálódott.

Az 1956—1960-as évek átlagához viszonyítva az 1961—1965-ös évek szocialista importja mintegy 10%-kal növekedett, ugyanakkor a tőkésimport indexe több mint 270%-ot ért el. A legjelentősebb mezőgazdasági importtétteleink ezen években a takarmány- és kenyérgabona, nyers hús, olajipari abraktakarmány, állati eredetű fehérje, zsír, rizs és dohány volt a növekedő mennyiségű déligyümölcs mellett. Az 1962—1963-as évek nagy kenyérgabona-importja — amely tőkés fizetési mérlegünket nagyon kedvezőtlené tette — után került elhatárolásra, hogy az ország kenyérgabona-szükségletét saját termésből biztosítani fogjuk. Az elmúlt 3—4 év alatt a mezőgazdaság ezt a feladatot teljesítette, s az ország kenyérgabona-problémáját — közepes időjárás mellett — gyakorlatilag megoldotta.

Az export alakulása, mindenekelőtt pedig az import gyors növekedése következtében a mezőgazdasági áruforgalmi egyenleg 1960—1962 között összességében sem érte el az 1959. évi szintet. 1967-ben a főágazat által kitermelt nettó deviza mennyisége ugyan majdnem 66%-kal volt nagyobb az 1959. évi szintnél, de a kitermelt nettó tőkés deviza alig 19%-kal nőtt. Mindemellett 1959—1967 között az ágazat által kitermelt nettó tőkés deviza mennyisége észrevehetően elmaradt a kedvező 1959. évi szinttől. Különösen az 1961—1964 közötti időszak volt kedvezőtlen. Ugyanakkor viszont 1962-től kezdve a főágazat jelentős szocialista aktívum-kitermelővé vált, mivel szocialista mezőgazdasági importlehetőségeink behatároltak voltak.

Természetesen most sem lebecsülendő a főágazat tőkés nettó deviza-hozama. Az ágazatok között e tekintetben továbbra is az első helyet foglalja el. Ugyanakkor a mezőgazdasági főágazat szocialista, de mindenekelőtt tőkés viszonylatú nettó devizaegyenlegének nagysága, annak nagyfokú ingadozása alapján világosan látható, hogy jelenlegi népgazdasági szerkezetünk mellett tőkés fizetési mérleg-problémáink nem oldhatók meg egyetlen népgazdasági ágazat által, még az aktívumképzés fokozása mellett sem. A fizetési mérleg-feszültségek tehát csak az összes népgazdasági ágazat termelésének összehangolt, adottságainkat messzemenően figyelembe vevő fejlesztése, exportképes termékeink volumenének növelése és a termékek minőségének javítása útján oldhatók fel. A nem szocialista export optimális növelése és ezzel párhuzamosan a tőkésimport-igények körültekintő kielégítése, s a fej-

lesztési célokra szolgáló okos felhasználása eredményezhet csak fokozatos javulást. A mezőgazdaság adottságainál fogva — mint népgazdasági előirányzataink eddigi teljesítésének elemzése is mutatják — ilyen feladatot reálisan nem is vállalhat magára. Ez azonban csak még jobban aláhúzza annak szükségességét, hogy tovább fokozzuk az ágazat nettó deviza kitermelő képességét, elsősorban tőkés viszonylatban. Ennek lehetőségét, s az előfeltételek megteremtésének módzatait alaposan kell a jövőben is vizsgálnunk.

MEZŐGAZDASÁGI ÉS ÉLELMISZERIPARI EXPORTUNK SZERKEZETE

Mezőgazdasági termelésünkön belül — mint ismeretes — a növénytermesztési ágazat termelése lassabban növekszik, mint az állattenyésztésé. 1959-hez képest 1967-ben a mezőgazdasági bruttó termelés 10,7%-kal emelkedett, ezen belül a növénytermesztés 7,4%-kal, az állattenyésztés 15,7%-kal. A növénytermesztés termelésének lassú emelkedése elsősorban a takarmánytermelésben éreztette kedvezőtlen hatását. Az állatállomány kedvező alakulása mellett a növekvő állatiternék-termelés takarmánygabona-importot tételezett fel.

A mezőgazdasági termelés szerkezetéből eredően mezőgazdasági és élelmiszeripari exportunk összetétele is jelentősen változott. Amint az 1. táblázat adataiból látható, lényegesen csökkent a növényi eredetű termékek aránya az állattenyésztés termékeinek javára. Az elmúlt években jelentősen nőtt a friss és feldolgozott zöldség- és gyümölcsfélék részaránya a növényi termékeken belül. Lényeges szerkezeti változás emellett a nyers és feldolgozott termékek részarányának megváltozása a feldolgozott termékek javára.

A globálisan kedvező képet mutató exportszerkezet a két fő viszonylatban nem ilyen egyértelműen jelentkezik. A szocialista agrártermék-keresletet elsősorban a feldolgozott növényi eredetű termékek exportjának fokozásával, míg a tőkés piaci lehetőségeket az általában igen keresett állati termékek, mindenekelőtt az élőállat exportjának fokozásával használtuk ki.

Szocialista mezőgazdasági exportunknak ma már több mint $\frac{2}{3}$ -a feldolgozott termék. Az utóbbi évek frissgyümölcs-exportjának rohamos emelkedése mellett is csökkenő a nyers termékek aránya szocialista relációjú exportunkban. Tőkésexportunkban viszont az 1960-ig kialakult arányok alig változtak.

Az általában keresettebb állati termékek aránya tőkésexportunkban tovább emelkedő. Szocialista viszonylatban ez az arány csökkenő, pedig 1967-ben a tőkés piacon kedvezőtlenül értékesíthető állati termékeket (pl. baromfi, tojás) igyekeztünk a baráti országok piacain elhelyezni, s a jövőben is törekszünk erre.

A növényi termékek a szocialista exportban magas részarányval szerepelnek. Az utóbbi években ezen belül is elsősorban a feldolgozott növényi termékek részesedése emelkedett. Ugyanezen időszakban a 31% körüli tőkés részarány gyakorlatilag nem változott. Gyümölcstelepítéseink termőre for-

Növényi
termék

Ebből:

— nyers

— feldolgozott

Állati er-
termék

Ebből:

— nyers

— feldolgozott

Agrárexp

Ebből:

— nyers

— feldolgozott

* I

dulása
kenő t
részes
nőtt. I
1967 k
részará

B

nem sz
alakul
cialista
agrárin
forma
ugyan
szlová
felé m
ken az

1. táblázat
MEZŐGAZDASÁGI ÉS ÉLELMISZERIPARI EXPORTUNK SZERKEZETÉNEK
ALAKULÁSA*

Megnevezés	Mezőgazdasági és élelmiszeripari export						
	összesen			szocialista viszonylatban		tőkés viszonylatban	
	1938	1960	1967	1960	1967	1960	1967
Növényi eredetű termékek	61,4	51,1	51,9	65,7	72,4	36,4	29,7
Ebből:							
— nyers	49,7	20,3	20,4	30,2	27,1	10,3	13,1
— feldolgozott	11,7	30,8	31,5	35,5	45,3	26,1	16,6
Állati eredetű termékek	38,6	48,9	48,1	34,3	27,6	63,6	70,3
Ebből:							
— nyers	9,6	21,3	17,6	4,6	1,1	38,0	35,4
— feldolgozott	29,0	27,6	30,5	29,7	26,5	25,6	34,9
Agrárexport összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ebből:							
— nyers	59,3	41,5	38,0	34,8	28,2	48,3	48,5
— feldolgozott	40,7	58,5	62,0	65,2	71,8	51,7	51,5

* KSH, Külkereskedelmi Statisztikai Évkönyvek adatai alapján.

dulása a nyers állapotban exportált növényi termékek részarányának csökkenő tendenciáját szocialista viszonylatban megváltoztatta: az 1960. évi részesedés ugyanis 1965-re észrevehetően mérséklődött, majd 1967-re újra nőtt. Ilyen változás a tőkésexportban nem következett be, hiszen 1960–1967 között gyakorlatilag változatlan a nyersen exportált növényi termékek részaránya.

Bár az arányok változása már tükröz bizonyos szerkezeti feszültséget, nem szükségtelen mégis aláhúzni, hogy a magyar agrárexport-szerkezet ilyen alakulása nem mindig találkozott a baráti országok importigényével. A szocialista viszonylatokba irányuló agrárexport problémái a három legnagyobb agrárimportőr relációban természetesen jelentős különbséggel, s nem egyforma élességgel vetődnek fel. A Szovjetunióba irányuló agrárexportunk ugyanis 1960-hoz képest 1967-re több mint 4-szeresére növekedett, a Csehszlovákiába irányuló ugyanakkor lassan, csak 41%-kal növekedett. Az NDK felé mezőgazdasági forgalmunk még lassabban emelkedik, s 1960 óta csökken az összes exporton belül a mezőgazdaság részaránya.

A szovjetunióbeli export kiugróan magas fejlődési üteme elsődlegesen abból adódik, hogy gyorsan felfutó feldolgozott növényi termék termelésünk exportlehetőségei elsősorban ebben a viszonylatban voltak adottak. Ugyanakkor erőteljesen tudtuk növelni a nyers növényi termékek exportját is.

Az állati termékek exportjának fokozását a szocialista piacon a rendelkezésünkre álló export árualapok korlátozták. Ez mindenekelőtt a csehszlovák és NDK-beli forgalom jelentősebb kiszélesedését határozta el. E két viszonylatban ugyanis az állati termékek részaránya magasabb, hiszen 1967-ben a Csehszlovákiába irányuló mezőgazdasági exportunknak 42,6%-át, az NDK-beliének 29,7%-át tette ki. A két piac azonban elsősorban az állati termékeket kereste az elmúlt időszakban.

A szocialista országok részesedése élőállat-kivitelünkéből a korábbi években is jelentéktelen volt, de 1967-ben alig haladta meg a 3%-ot. Vágómarha-exportunk teljes egészében a tőkésországokba irányult. Ugyancsak itt értékesítettük a régebbi években még jelentős volument képviselő vágóló, és ide kerül az újabban egyre nagyobb szerepet játszó vágójuh is. Az utóbbi években már vágósertés-exportunk is csaknem teljesen tőkés viszonylatokban bonyolódott, sőt — az importoldalt is figyelembe véve — szocialista vágósertés-forgalmunk egyenlege passzív volt.

A feldolgozott állati termékek részaránya az utóbbi években a szocialista országokba irányuló agrárexportunkban emelkedett, és 1967-re elérte a 26,5%-ot, s volumenében megközelíti e termékcsoport tőkésországok felé bonyolódó forgalmát. Ennek magyarázata mindenekelőtt a baromfi, tojás és tejtermékek szocialista piacon történő értékesítésének emelkedése.

A kolbász, a szalámi, a dobozsonka és az egyéb húskészítmények exportjának fokozását termelésük fejlődési üteme határozta be. Szalámitermelésünk 1960—1967 között mintegy másfélszeresére emelkedett, tőkésexportunk több mint kétszeresére. Árualapjaink szűkös volta nem tette lehetővé a baráti országok növekvő igényeinek kielégítését. A kolbászfélék termelésének növekedése kedvezőbb volt, viszont a tőkés értékesítési lehetőségek korlátozottabbak, így növekvő forgalmat bonyolítottunk le a baráti országokkal, elsősorban Csehszlovákiával és az NDK-val.

A feldolgozott állati termékek árucsoportjában igen kiemelkedő fontosságú a marha- és sertéshús-forgalom. Tőkés marhahús-exportunk 1959—1967 között folyamatosan emelkedett 5600 tonnáról 23 800 tonnára, bár a belső — elsősorban ipari — szükséglet fedezésére 1964-ig exportunkat meghaladó nagyságú importot bonyolítottunk le (1964-ben pl. 18 200 tonnát).

A baráti országokba irányuló marha- és sertéshús-exportunk igen változó volt, sőt egyes években importunk egy-egy viszonylatban meghaladta az ideirányuló exportot. 1965-ben és 1967-ben Csehszlovákiából, 1966-ban pedig az NDK-ból marhahúst hoztunk be, ugyanakkor ezekben az években ezen országokba nem exportáltunk. 1960-ban a szovjet sertéshús-import haladta meg exportunkat. Az NDK viszonylatában 1965-ben sertéshús-exportunk az importtal azonos nagyságú volt, 1966-ban sem import, sem export nem volt ebből a termékből, majd 1967-ben 13 millió devizaforint

értékben importáltunk sertéshúst és élősértést az NDK-ból, jelentős zsírimport mellett.

A nyers növényi termékek kivitelében a döntő szerepet az 1960-as években a friss gyümölcs vette át. Gyümölcstelepítésünk közismert szerkezete azt eredményezte, hogy az export felfutása azokban a viszonylatokban volt kiugró, ahol lehetőség nyílt nagyobb mennyiségű alma értékesítésére.

Frisszöldség-exportunk fejlődése igen mérsékelt ütemű. Termelésünk jelentős visszaesésekkel, ingadozásokkal ugyan, de fejlődik, ugyanakkor exportunk alakulását kedvezőtlenül befolyásolják a viszonylag magas fuvar költségek és az importőr országok önellátásra való törekvései. Az export emelésének lehetőségei elsősorban a korai időszakokban jelentkeznek, továbbá azokból a speciális zöldségfélékből, amelyek az adott importőr országban gazdaságosan nem termelhetők meg. Hazánk földrajzi fekvését tekintve a fuvar költségek szempontjából ugyan kedvezőbb helyzetben van, mint a tőlünk délebbre fekvő exportőr országok, de miután termékeinkkel néhány héttel később jelenünk meg a piacon, ez az előny elvész. Általában szűk a fajtaválaszték, s egyes zöldségféléknél (pl. zöldbabnál, zöldborsónál, uborkánál) hiányoznak a korszerű, nagy termőképességű fajták is.

A magyar frisszöldség-export elsősorban Csehszlovákia felé irányul (40–45 millió devizaforint volt a forgalmunk az utóbbi években). Hosszabb időn keresztül Magyarország volt Csehszlovákia legnagyobb szállítója, de a gyorsan felfutó román frisszöldség-export második helyre szorított bennünket.

A feldolgozott növényi termékek szocialista relációjú agrárexportunk legnagyobb, legdinamikusabb termékesortját alkotják. 1960-ban a szocialista országokba irányuló exportunk 34,5%-át, 1967-ben pedig már 47%-át tette ki e termékek forgalma, míg a tőkés forgalomból részesedésük az 1960. évi 26,1%-ról 16,6%-ra csökkent.

AZ EXPORTPIACAINKON MEGFIGYELHETŐ TENDENCIÁK ÉS A PIACI IGÉNYEK

A mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek forgalmának rövid áttekintéséből is megállapíthatjuk, hogy a szocialista relációban mezőgazdasági exportunk összességében egyenletesen fejlődik. A más népgazdasági ágazatok exportjának gyorsabb felfutását fékező egyes tényezők következtében a szocialista piacon a mezőgazdasági és élelmiszeripari export részaránya, jelentősége egyre nő. Növeli a szocialista piac jövőbeni fontosságát mezőgazdasági termelésünk fejlődési iránya, adott szerkezete is. Különösen kiemelkedő a szocialista piac szerepe a feldolgozott növényi termékek külkereskedelmében, de a tőkés piaci értékesítést korlátozó intézkedések, az ebből adódó növekvő verseny, továbbá a tőkésországok termelése és fogyasztása kölcsönhatásának alakulása az állati termékek esetében is szükségszerűvé teszi a széles, nagy felvevőképességű, stabil szocialista piac további bővítését.

A mezőgazdasági és élelmiszeripari termelés járulékos beruházásainak

viszonylagos elmaradottsága mind a tőkés, mind szocialista forgalmunkat behatárolja. A szocialista viszonylatba irányuló export növelésének lehetőségei adóttak, de feltételezik a keresettebb termékek forgalmának emelését is.

A fejlett nyugat-európai, ezen belül is mindenekelőtt a Közös Piachoz tartozó tőkésországokban eddig elsősorban agrártermékeinknek voltak piacai. Ezek az értékesítési lehetőségek a nyugat-európai tőkésországok második világháború utáni fejlődési tendenciáiból adódtak. A háború utáni években megindult erőteljes ipari fejlődés ezekben az országokban is nagy számú munkaerőt szívott el a mezőgazdaságból, és ez a folyamat több vonatkozásban hatott a mezőgazdasági termelés és fogyasztás viszonyának alakulására. Az iparban foglalkoztatottak számának és részarányának gyors emelkedése következtében jelentősen nőtt a központi készleteket fogyasztó réteg, emelkedett a fogyasztói vásárlóerő. Gyorsan nőtt a biológiailag értékeesebb állati termékek iránti fogyasztói kereslet, s ennek alapján kedvezően változott a fogyasztás szerkezete. A mezőgazdasági termelés kiszélesítését ugyanakkor behatárolta a magas gépesítés mellett is jelentkező munkaerőhiány, illetve az élőmunka-igényes termékek termelésének növelését az emelkedő mezőgazdasági munkabérek gazdaságossági szempontból tették megfontolandóvá. Olyan helyzet alakult tehát ki, hogy míg a fogyasztói kereslet elsősorban a nagy élőmunka-felhasználást igénylő termékeknél jelentkezett, addig a termelés fokozása itt ütközött a legnagyobb nehézségekbe. Mindezekon kívül szükségletek mutatkoztak még az elsősorban éghajlati adottságok következtében kedvező gazdaságosság mellett termelhető, de egyben sok élő munkát igénylő zöldség- és gyümölcsfélékből is. Végül a takarmányforgalom növekedését eredményezte az alacsony élőmunka-igényű, gyárszerűen szervezhető és importtakarmány-bázison is gazdaságosan megvalósítható sertés- és baromfitermelés felfutása.

Ezek a tendenciák teremtettek végső fokon olyan helyzetet, hogy agrár-exportunknak, ezen belül pedig elsősorban állatitermék-exportunknak kedvező lehetőségei voltak ezekben a népgazdaságunk fejlesztése szempontjából egyébként fontos importviszonylatokban. Az elmúlt években azonban egyes cikkek értékesítésében már több probléma jelentkezett, s a Közös Piac léte csak még inkább fokozza azokat.

A tőkésexport továbbnövelése, de még a jelenlegi szinten tartása, új piacok szerzésének szükségessége mellett is sokszor vetette fel az árualap választékának szélesítését, a tőkés piaci igényekhez még jobban alkalmazkodó exportszerkezet és a megfelelő árumínőség tudatos kialakítását. A jövőben számolnunk kell azzal, hogy néhány eddig tradicionális exporttermékünk értékesítési lehetőségei (élőmarha, marhahús) kedvezőtlenebbek lesznek, elsősorban a nyugat-európai integrációs törekvések következtében. Mindenekelőtt a Közös Piachoz tartozó országok importkorlátozó intézkedéseire, valamint a kívülállók között az e piacon egyre élesedő konkurrenciáharcra kell itt felkészülnünk. Ez a piac ugyanis fontos a magyar áruk felvétele, illetve egyes szükséges áruk beszerzése szempontjából.

A Közös Piac országaiból származó 1966. évi behozatalunk 30,3%-át

ugyan
Összes
szerez
évi kiv
Ez az
véletl
szik: 1
sági és
évít, a
lett is.
rült ez
A fejl
EGK
1966-b
sági és

E
kedvez
zata?
kel, ár
elérhet
annak

E
egy 19
tően a
A vár
és más
senyke
lémák
Ezért
juk a
kielég
keztéb
haszná
rendel

A
leszög
hús és
mőlesf
olajos
kelhet
nál ha
tási ig
előnyö
földraj
T

ugyanis gépek és berendezések, 50%-át anyagok és félgyártmányok tették ki. Összes tőkés gépimportunknak 58,2%-át, anyagimportjának pedig 37,5%-át szereztük be ezekből az országokból. A Közös Piac országaiba irányuló 1966. évi kivitelünk 60,4%-át mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek alkották. Ez az arány 1967-ben sem csökkent. Ez az exportszerkezet nem tekinthető véletlenszerűnek, hiszen agrárexportunk részesedése folyamatosan növekszik: 1962-ben pl. még csak 55,8%, 1965-ben már 59,8% volt. A mezőgazdasági és élelmiszeripari export szintje 1967-ben 25%-kal haladta meg az 1965. évit, az eddig életbe léptetett Közös Piaci rendszabályok érvényesülése mellett is. A teljes magyar agrárexportnak szinte évente növekvő hányada került ezekbe az országokba: 1962-ben 26,9%, 1965-ben 30,6% és 1966-ban 33%. A fejlett tőkésországok felé irányuló agrárkivitelünk is egyre inkább az EGK országaiba koncentrálódott, hiszen 1962-ben 59,3, 1965-ben 67,6% és 1966-ban 68,4%-át vették át a fejlett tőkésországokba irányuló mezőgazdasági és élelmiszeripari exportunknak.

Ezek az adatok cáfolni látszanak a Közös Piaci rendszabályok nagyon kedvezőtlen hatását ide irányuló agrárexportunkra. Mi ennek a magyarázata? Exportunk szinten tartása, illetve növelése rendkívüli erőfeszítésekkel, árvesztésekkel s exportszerkezetünk további változtatásával volt csak elérhető. Mindemellett vágómarha-áraink 1965 óta jelentősen csökkentek, annak ellenére, hogy a kor- és ivararányok, valamint a minőség javult.

Előzetes felmérés alapján 1968-ban a Közös Piaci rendszabályok mintegy 19 millió dollár devizabevétel-kiesést okoznak népgazdaságunknak, döntően a lefölözésekből eredő alacsonyabb értékesítési árak következtében. A várható igen jelentős tőkés devizabevétel-kiesés csökkentésére államközi és más területen is komoly erőfeszítéseket kell tennünk. Termékeink versenyképességének fokozása, minőségének javítása, a tárolás, a hűtőtérproblémák megoldása elengedhetetlen még az export szinten tartása érdekében is. Ezért az ide irányuló exportunk jelentősen attól függ, hogy mennyiben tudjuk a Közös Piac országainak választék- és minőséggel kapcsolatos igényét kielégíteni, és a váltakozó terméseredmények és fogyasztási igények következtében hirtelen jelentkező értékesítési lehetőségeket hogyan tudjuk kihasználni. Ez csak akkor lehetséges, ha a külkereskedelem minden időben rendelkezik a piac változatos igényét széles skálában kielégítő áruvalappal.

A magyar tőkés relációjú agrárexport távlati lehetőségeit mérlegelve leszögezhetjük, hogy a fogyasztási tendenciák felmérése alapján elsősorban hús és húskészítmények, vágómarha, vágójuh, MAVAD-cikkek, friss gyümölcsfélék, mindenekelőtt csonthéjasok, nyári puhahúsúak, bogyósfélék, olajos növények, egyes korai és késői zöldségfélék exportlehetőségeit értékelhetjük kedvezőnek. A fogyasztási tendencia ezeknél a termékesportoknál határozottan emelkedő, ugyanakkor szállíthatóságuk és speciális szállítási igényük megteremti a lehetőséget annak, hogy érvényesítsük azokat az előnyöket, amelyek hazánk kedvező, a fő tőkés felvevő piacokhoz közeli földrajzi fekvéséből, s termékeink eddig kivívott elismeréséből erednek.

Természetesen csak a külföldi piaci kereslet tendenciáinak mérlegelése

alapján azonban nem határolhatjuk be teljesen a mezőgazdasági ágazat termelését, hiszen az export annak 15–20%-át teszi ki. A perspektívában jól elhelyezhetőnek ítélt termékek mellett is olyan széles választékú árualappal kell rendelkezünk, hogy kihasználhassuk az időnként jelentkező rendkívüli piaci keresletet egyéb árukból is (pl. élősértésből vagy sertéshúsból). Az export árualap és választék ilyen értelmű kiszélesítése megkívánja a rugalmas export-átcsoportosítás lehetőségének megteremtését is.

A népgazdasági szempontból kiemelkedően fontos piacok igényeinek kielégítésére való törekvések mellett ki kell építenünk azokat a stabil és nagy felvevő képességű piacokat is, ahol mindazok a termékek jól elhelyezhetők, amelyeket a hazai szükségleten felül mezőgazdaságunk és élelmiszeriparunk megtermelni képes, beleértve azokat a termékeket is, amelyeknek értékesítése az adott évben vagy időszakban, illetve a rendelkezésünkre álló volumenben az értékesítésre eredetileg kiszemelt piacon nem oldható meg. Természetesen mindez megkívánja olyan termékek termelésének fejlesztését is, amelyek kizárólag ezeken a biztonsági piacokon értékesíthetők. Az export-választék, illetve az exportszerkezet ilyen értelmű széles volta megfelel annak a megfontolásnak, hogy a helyes specializációra való törekvések mellett sem valósítható meg a mezőgazdasági termelési struktúra túlságos leszűkítése. Egyébként a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek exportpiacán, főleg a Közös Piacához tartozó országok piacain kialakult verseny is arra késztet bennünket, hogy széles választékú export árualappal rendelkezünk. Ez persze nemcsak hogy nem zárja ki, hanem feltételezi is egyes fontos volumencikk exportcélú termelését (pl. élőállat, alma stb.).

A külföldi piac igényeihez való jobb alkalmazkodás természetesen feltételezi az export célú termelésben a termelők anyagi érdekeltiségének további fokozását, szükség szerint a kivitt bonyolító vállalat és a termelőüzem közvetlenebb kapcsolata révén is jobb piaci információ mellett.

KÖVETKEZTETÉSEK

A mezőgazdasági és élelmiszeripari ágazat külkereskedelmi szerepének további fokozása, az ágazat által kitermelhető szocialista és tőkésdeviza-egyenleg növelése érdekében hosszabb távlatban a következőket szükséges megoldani:

1. A kenyér- és takarmánygabona-, valamint a kukoricatermelés stabilizálását a belső szükségletet teljes biztosítása céljából. Amennyiben ugyanis sikerül fokozatosan felszámolnunk az eddigi jelentős tőkés gabona-importot — természetesen nem a belföldi takarmányszükséglet kielégítésének korlátozásával —, akkor, hozzávetőleges számítás szerint, a főágazat nettó tőkésdeviza-egyenlege 30–50%-kal emelkedhetne. A teljes önellátásra való törekvés e termékekből nem zárja ki azt, hogy ne igyekezzünk továbbra is kihasználni azokat a konstrukciós lehetőségeket, amelyek keretében szocialista viszonylatból gabonát importálhatunk. Ez az import lehetővé tenné

a meg
velését
piaci h
zelhető
műtrág
tétélez

2.
növény
az imp
ségletü
termék

3.
földi s
mékből
gozó- é

4.
módos
árarány
földi p

5.
biztosít

6.

tunk le
import
csak sz
rendell
mezőga
vevőké
séges t
széles s
termelő
termelő
haladja
agrárin

Mi
a piaci
közvetl
fogják
maszko
is fog e

АВТО
СКОГО ХО
ТАЛИСТН

a megfelelő tartalékok képzését, adott esetben az állatlétszám további növelését, az állati termékek termelésének fokozását. Egy esetlegesen kedvező piaci helyzet esetén bizonyos nagyságú gabonaexport bonyolítása is elképzelhető a gazdaságosság alapos mérlegelése révén. Mindez természetesen a műtrágya- és gyomirtószer-ellátás jelentős növelését, s a gépesítés fokozását tételezi fel.

2. További széles körű piacutató munkával szükséges biztosítani a növényi és állati eredetű fehérjetakarmányok beszerzési lehetőségeit, illetve az import növelését a fejlődő országokból. Növekvő fehérjetakarmány-szükségletünk fedezése mellett ezzel feltehetően tovább szélesíthetnénk ipari termékeink exportpiacait is.

3. A hazai takarmánybázis biztosítása feltételezhetően egyben a bel-földi sertéshús-ellátást is megfelelő szintre emelné. Feldolgozott állati termékből tőkésexportunk további növelése feltétlenül megkívánja a feldolgozó- és tárolókapacitások további bővítését és korszerűsítését is.

4. Gyümölcstermelésünk jelenleg nem egészen kedvező, s szerkezetének módosulása csak abban az esetben várható, ha a világpiaci gyümölcs-árarányoknak megfelelő felvásárlási árak kialakítása felé haladunk. A külföldi piaci hatásokat még közvetlenebbül kell a termelőknek érezniük.

5. Gyümölcs- és zöldségexportunk bonyolításának alapfeltétele, hogy biztosítsuk a szükséges feldolgozó-, tároló- és szállítókapacitásokat.

6. Nép gazdaságunk adott helyzetét figyelembe véve, tőkés agrárexportunk lehetőségeit maximálisan ki kell használni, a tőkés mezőgazdasági import ésszerű csökkentése mellett. A tőkés piac maximális kihasználását csak széles választékú, jó minőségű, a legkedvezőbb értékesítési időpontban rendelkezésre álló árualap biztosíthatja. Ezért létfontosságú számunkra a mezőgazdasági és élelmiszeripari termelés további kiszélesítése, a nagy felvevőképességű szocialista piac biztosítása, az export bonyolításához szükséges tároló-, feldolgozókapacitás megteremtése. A mezőgazdasági termelés széles skálájú fejlesztésénél számolnunk kell azzal, hogy a mezőgazdasági termelőtevékenység komplex összefüggései következtében olyan termékek termelését is fejlesztenünk kell, melyeknek termelése szükségszerű, meghaladja belső szükségleteinket, de perspektívában a továbbra is jelentős agrárimportot bonyolító szocialista piacokon elhelyezhetők.

Mindez természetesen csak akkor valósulhat meg, ha termelőüzemeink a piaci igényeket még jobban fogják érzékelni, s anyagi érdekelttségük még közvetlenebb lesz az export célú termelésben is. Ez esetben rugalmasabban fogják a termelési szerkezetet is alakítani a piac alaposabb ismeretére támaszkodva. Ez az export célú termelésben további hasznos kooperációkat is fog eredményezni.

Автор рассматривает удельный вес, структуру и чистую валютную выручку сельского хозяйства и пищевой промышленности, как главных отраслей, в отношении капиталистических и социалистических рынков. Этим самым стремится предоставить мате-

риалы для постановки целей по развитию производства. Устанавливает, что потребностям внешней торговли социалистического рынка лучше всего отвечает такая структура производства, которая учитывает рынок, дает разнообразные и качественные продукты.

The foreign trade importance, the structure and the net foreign exchange fetched in agriculture and food industry are investigated by the author in relation to capitalist and socialist markets. Thus additional material is wished to be furnished to the determination of production development tasks. It is established that the creation of a production structure better adapted to the demands of the socialist market and furnishing supply with various products of a good quality, will correspond to the requirements of foreign trade.

Der Verfasser untersucht die Wichtigkeit, die Struktur, den netto Devisen-Ertrag des Aussenhandels in der Landwirtschaft und in der Lebensmittelindustrie als Hauptzweig der Volkswirtschaft, in Bezug kapitalistischer und sozialistischer Märkte. Damit will er die Zielsetzung zur Produktionsförderung ermitteln. Er stellt fest, dass eine bessere Anpassung der Forderungen des sozialistischen Marktes und die Gestaltung einer Produktionsstruktur vielerlei Produkten guter Qualität den Erfordernissen des Aussenhandels entsprechen.

BEREND IVÁN

Beruházás a termelőszövetkezeti és az állami gazdaságokban

A gazdasági élet állami irányításának megváltozása a mezőgazdasági nagyüzemek beruházási rendszerét is alapvetően módosítja. A „Beruházás a termelőszövetkezeti és az állami gazdaságokban” című mű célja: ennek a változásnak a bemutatása. A könyv a mezőgazdasági, különösképpen a termelőszövetkezeti beruházásokról szól, és *kézikönyvszerűen*, a gyakorlat számára igen hasznosan, közvetlenül felhasználható módon tartalmazza a beruházásokra vonatkozó összes fontos tudnivalót.

Terjedelem: 308 oldal.

Ara kötve: 43,— Ft

KÖZGAZDASÁGI ÉS JOGI KÖNYVKIADÓ